

F. Kamer Osmani
Gjenovee (Targui)

VITI i V — PRILL 1933 — Nr. 4

NORMALISTI

Jo në dijën, por në
vullnetin e fortë
qëndron vlera
e njeriut.

HERBART.

Drejtimi:
E përkohëshmeja "NORMALISTI,"
Shkolla Normale
Elbasan.

Shtypshkronja "SAIDE," Elbasan
1933

DHURUAR
SHKOLLËS NGA
KAMER
OSMANI

M b r e n d i j a

Shkolla duhet të punojë për jetën	Faqe 1
Nxânsit duhet të ndjejnë një dashuri për mësuësin e 'tyne	" 2
Pestalozzi	" 5
Edukata e Gargantua-s	" 7
Mbi nevojën e librit të këndimit	" 10
Provë mësimi — Arithmetikë	" 12
Provë mësimi — Gjuhë, Gramatikë	" 14
Provë mësimi — Mesim jete	" 15
Provë mësimi — Histori Natyre	" 17
Novelë — Gjyshi	" 19
Një fytyrë e shquarë e një gruaje, Enrieta B. Stowe	" 22
Vjerrsha për shkolla fillore	" 23
Lajme të Shkollës	" 24
Të ndershëm Pajtimtarë	

E përkohëshmjë " N O R M A L I S T I , DEL NJI HERË NË MUEJ.

E botojnë nxânësit e Normales.

Editor: S. Alliu	'33.	ndihmës	V. Muzhofi	'34.
Sekretar: Q. Guranjaku	'33.	" "	M. Shahinaj	'34.
Arkëtar: J. Dhimitraj	'33.	" "	V. Kasso	'35.

Pajtimi: për gjashtë numra 2 Fr. ari
Nji numër kushton 2 Lekë.

Shkolla duhet të punojë për jetën: për naltësimin e shoqnis njerzore dhe t'antarve të 'saj.

Njeriu nuk mund të rritet e të rrojë veç; ka nevojë për të tjerët, sikurse kanë edhe ata për këtë; këta huahen bashkë. Por shoqnija njerzore, e përbëme prej shumë njerzish a individash, nuk mund të shkojë në një harmoni të plotë, në qoftë se kta individua nuk kanë një vullnet të drejtë, një ndërgjegje të pastër, një karakter të shëndoshë e një ndjenjë detyre sa më të naltë e të zhvillueme.

Shkolla fillore, vendi më i volitshëm, ku epet edukata e mësimi, tue u-përpjekun të drejtojë pak ata gurët e themelit, qi ka vù familja e tue bashkpunue me këtë, duhet të ketë para sysh qi t'i bënë fëmijet me të vërtetë njerës të gatishëm për të jetue në botë dhe antarë të vjefshëm për shtetin e për shoqin, ku rrojnë. Me këtë s'duhet të kuptojmë vetëm punën se duhet t'u apim atyne një farë dijenije e zotsije për të rrojtë, pse na mund të jemi të zott me jetue tue përdorë gjithfarë mjetesh, por qëllimi është qi ta përgatisim fëmijet për një jetë me moral e me nder. Ai duhet të jetë zbutun nga shpirti e të jetë shëndoshun nga mendja, në mënyrë qi të mundet me i bënë ball dëshirave të shumta e prirjeve të liga, të cilat mund t'i helmojnë jetën.

Duhet ta kemi gjithnjë ndër mend se ata fëmij s'kanë me e çue kohën e 'tyne gjithnjë nëpër banka, por do të dalin dikur në shoqni, në jetën praktike; do të bëhen edhe ata dikur kryetarë familjesh, etën fëmish, antarë e nënpunës të shtetit. E si mund të rrojnë të lumtun ata njerës, atëhere kur të dalin në jetën e njimendët, në jetën e vërtetë, në qoftë se i mungon një edukim i plotë i vetvetes, në qoftë se nuk janë të zott të zotnojnë vetveten e kur s'dijmë si të rregullohen e të qeverisen vetë, me gjithë qi mund të kenë fituem gjithfarë njofnish? Ç'farë perparimi do të presi një shtet a një shoqni prej këtyne njerzëve?

Vetvetiu duhet të kujdesemi qi mësimi dhe edukata të jenë një gjë; këto nuk e përjashtojnë shoqi, shoqin; përkundrazi e plotsojnë. "Një edukatë pa mësim nuk ka një kuptim; sikurse nuk pranoj asnjë mësim, qi nuk edukon,, thotë Herbarti. Në

këtë pikëpamje pra duhet të kemi para sysh një të zgjedhun me kujdes të lëndës së mësimit, kështu që të këtë një përfundim moral. Këtu rrjeth dobija e mësimit në pikëpamje të njëj rritjeje me moral e kjo plotsohet edhe më tepër, kur bashkohet me dobin praktike të jetës.

Për ç'arsye shpenzon shteti gjithë ato shuma të hollash tue ngrëfun shkolla e tue vù në krye të 'tyne drejtues dhe edukatorë të zott? Se shteti do nënshtetas të mirë e të vjefshëm; do që ata të jenë të vjefshëm për shtetin e për vehten e 'tyne e jo asish që të rrojnë në kurrizin e 'tij (ose të grumbullit ku jetojnë), porsì ato këpurdhat, të cilat rriten në trungun e njëj lisi dhe i thithin laugun e i presin fuqin. Nuk ka mëkatë më të madhe se sa me rrue njeriu, një e qenme me peshë e me arsye, si një parazit. Me jetuem në kurrizin e të tjerve është një për një si me thënë mos me pasë të drejtë me jetuem. Shteti do njerës të zott, të punës e të detyrës. Ky pra me anë të shkollave (ose instituteve të tjera shtetnore) përpriqet të naltësojë gjendjen e antarve të vet nga çdo pikëpamje.

Nuk janë të pakë asish, që kanë mbarue shkolla e kanë fitue shum njohti, por s'kanë baza morali të shëndosha e s'kanë një kuptim praktik të jetës. Shum herë ndoth që disa mësues, tue dashfë me i dhënë nxânësve një dije të plotë, tue u-pjerrë pra vetëm nga një anë, harrojnë pjesën t'jetër, veprimin edukatuer,

Qëllimi i shkollës është që t'i bëjë femit, mbassi të dalin në jetën praktike, të mos u përngjajnë atyne luleve të kopshtarit, të cilat kanë nevojë gjithnji për kujdesin e 'tij; por, përkundrazi, ata duhet t'i bëjnë në një shkollë që të përmiresohen vetë e të mund të rrojnë si i ka hije, tue u-përpjekë për të mirën e 'tyne, por edhe të mos shkelin të mirën e të tjerve.

Nga shkolla duhet të dalim me një mendim se edhe na mund të rrojmë ashtu si na ka hije, se s'duhet të përpriqemi vetëm për të mirën t'onë, por edhe për atë të të tjerve e se zotsin t'onë nuk do ta përdorim vetëm për vehten t'onë, por edhe për ata, që kanë nevojë për na.

Q. Guranjaku '33.

Nxânsit duhet të ndjejnë një dashuni për mësuesin e 'tyne.

Disciplinës së shkollës i ndihmon tepër dhe dashunija e

nxânësvet për mësuësin e 'tyne. Në qoftë se një nxânës e do me të vërtetë mësuësin e vet, atëhere ky rri urtë, e shikon de-tyrën e vet, veç të tjeravet, por edhe qi të mos e idhnojë atë. Të gjithë kemi vumë re se si nxânsit përpiqen të fitojnë dashu- nin e mësuësit e, në qoftë se këtë e kanë, por e humbasin, atëhere përpiqen prap ta fitojnë me anë të sjelljes së 'tyne të mirë e me anë të zellit, qi tregojnë për punët shkollore.

Për këto arsye **mësuësi duhet të përpiqet të fitojë dashunin e nxânësve të 'tij.** Por kushti më i parë dhe më i domosdoshëm për këtë është qi edhe mësuësi t'interesohe për nxânsit e 'tij, t'i dojë ata edhe të dijë t'i bajë të kuptojnë se ai kujdeset me të vërtetë për 'ta. Për këtë nuk duhet qi ai të kalojë para 'tyne i ftofët dhe i veçuem. Çdo nxânës duhet të kuptojë se zë një vend të veçantë në zëmren dhe në mendjen e mësuësit dhe për këtë është nevojë qi mësuësi, sa të jetë e mundun më shpejt të mësojë jo vetëm mbiemnat, por edhe emnat e nxânësve të vet për t'i emnuë këta, se me të vërtetë (dhe të gjithë e kemi provue) të përmendunit e emnit kallzon një farë afrimi e lidhjeje e aqë më tepër për fëmijët, ku kthehet në dashuni të vërtetë. Kurrë s'duhet të kursehet mësuësi, naty- risht ku është rasti, me thënë ndonji shpoti të vogël, e cila ndez zëmrat e njoma për afrim e dashuni. Kjo gjë ka me e bërë më- suësin shumë më t'afuëshëm me fëmijët. Mb' anë t'jetrë marrë- dhânja e mësuësit me nxânësit nuk duhet të jetë vetëm n'obor- rin e shkollës, por edhe nëpër shtetjet e ndryshme; në këto raste mësuësi përflet me nxânësit për gjithë farë gjënash të ndryshme tue u-bërë kështu sa më i afuëshëm me natyrën feminare.

Por duhet me pasë gjithëmonë para syve se kjo marrë- dhânje miqsore në mes mësuësit e nxânësve të ketë kufit e 'saj. Pyetjet edhe bisedimet, qi bërë edhe kërkon mësuësi, nuk duhet të prekin në çastjet familjare të nxânësve; ndalohet qi ky të sillt kundrejt nxânësve i kurreshtshëm dhe shpifës, pse atëhere nxânsit do të kujtojnë qi mësuësi gjuen kulturën ose karakterin e 'tyne. Në qoftë pra se marrëdhânja e mësuësit me nxânsit merr një fytyrë të këfillë, atëhere do të rrëxohen shpejt nderimi dhe rëndësia e mësuësit.

Rëndësi të madhe ka dhe se qysh duhet t'ia fillojmë pu- nës për të nxitë ose më mirë me thënë për t'ia çelë rrugën dashunis ndërmjet mësuësit e nxânsit. Për këtë pra mësuësi duhet

të ruhet qi marrëdhënja e 'tij me nx. të mos fillojë qysh prej ditës së parë, qi shifet ai me ata dhe aqë më shumë të ruhet prej të tallunave. Vetëm kur çfaqet përpara nx. me të pamën e rëndë si duhet, ka shpresë më. të fitojë nderimin e nevojshëm e, si ta fitojë këtë, atëhere, edhe vetëm atëhere, mundet me u trazue me nx. si mik, por të tallunave ende nuk u ka ardhun radha. Deri sa më. nuk e ka fitue nderimin e duhun, më mirë është qi t'u shmanget të tallunave. se ndryshe nxânsit i kalojnë shpejt kufit e 'tynë. Porse, edhe kur ta ketë fitue më. nderimin e rëndësin e duhun, prapë se prapë nuk duhet t'i teprojë të tallunat me djemt, sepse atëhere do të kapërxente kufinin e, përveç qi mund të bâhej qesharak, do të lëshonte poshtë rëndësin e vet e për një herë do të humbte dhe dashunin e fëmijvet.

Veç kësaj nxânsit duhet të kenë dhe një marrëdhënje mendore me mësuësin; kjo dihet se është tepër e zorshme, pse rethi menduër i më. është më i math se ai i nxânësve; me gjithë atë edhe kjo ka mënyrat e veta: kështu p. sh. mësuësi mbledh objekte fizike, bime, insekte, minerale, ushqen flutura ose bân gadi disa vegla për prova fizike; në këto raste thërret nxânsit më të mëdhej, qi t'i ndihmojnë. Ditët e dimnit, kur nx. nuk mund të dalin jashtë, u këndon mësuësi nxânësve mbrenda në klasë libra të këndëshme, kështu qi edhe nx. të marrin pjesë në këndimet e mësuësit. Nëpër shetitjet e nëpër udhëtimet u tregon atyne çashtje me rëndësi të ditës, si për zgjedhje ose për punë administrative, me një mënyrë qi nx. t'i kuptojnë ato qi do të thotë mësuësi. Kështu më. ngrë nx. e 'tij pa mësim drejt për së drejti në sheshe më të nalta.

Të gjitha këto i bëjnë nxânsit të formojnë idën se më. i bân këto nga dashunija e nga kujdesi qi ka për ata; pra vetvetiu rrjedh prej kësaj qi nxânsit t'ushqejnë një simpatih të nxehtë dhe një dashuni të madhe për mësuësin.

Për këtë është e mira qi mësuësi të përdori të dy marrëdhënjet: marrëdhënjen e parë, qi përfshinte të përziemunit e më. me nxânsit n'oborr, në shetitjet etj. dhe marrëdhënjen e dytë, të cilën e quejtëm mendore.

Mësuësit e rij kujtojnë se qysh prej ditës së parë kanë me fitue dashunin e nxânësve: për këtë arsye sillen kundrejt atyneve me dashuni dhe i bëjnë ata të presin qi në çdo rast

të sillen me butësi. Mirpo me këtë mjet largojnë ose më mirë humbasin mësuësit e këtillë çdo shpresë dashunije e nderimi prej nxânësve të tyne. **Ai qi dontë fitojë dashuninë nxânësve, duhet të dijë të presë.** Dashunija duhet të jetë përfundim' i një përshtypjes së gjatë, qi bân më. para nxânësve të 'tij. Disa mësuës pak më vonë, qi t' i bájne nxânsit për vehte, derdhin gjithë fisnikërin e 'tyne kundrejt atyneve; pra u japin një liri shumë të madhe si mbrenda ashtu edhe përjashta shkollës, kështu qi nxânsit n' orën e mësimit fjalosen dhe shqetsojnë njëri t' jetrin. Këta mësuës duken gjithëmonë të kënaqun nga nxânsit e 'tyne e janë gadi të shpërgojnë ndonji mësim, të cilin nxânsit thonë se nuk e kuptuem mirë, pa menduem se cili është shkaku i këtij moskuptimi. Këta mësuës për një kohë e marrin shumë shpejt emnin të mirë, por ky është një emën rrenë, se pak më vonë do t' u humbasi rëndësia e nderimi nga ana e nxânësve. Veç kësaj këta venë dhe kundra disiplinës së shkollës dhe as me një farë mënyre nuk mund të zhvillohet një mësim në një klasë të 'tillë.

Për të fitue dashuninë e nxânësve është dhe një gjë me rëndësi **qi mësuësi duhet të jetë i drejtë**; me fjalë të tjera t' i shikojë të gjithë me një sy pa ndryshim klase e shoqniqe e nëpër fajet e ndëshkimet e 'tyne të duket gjakftofët, pra të mos i mungojnë këtij ndjenja e detyrës.

Përmbledhun prej

J. Kuvaratit '33.

Johann Heinrich

Pestalozzi

Pestalozzi veprimi shumë në fushën edukative, e idet e 'tij u përhapën me një shpejtësi të madhe. Njiqind vjetë mbas vdekjes së 'tij, më 12 kallënduer 1846, në 59 qytete të Zvicrës dhe të Gjermanisë u bân një festë madhështore për nder të 'tij. Në këtë festë muer pjesë një shumicë e madhe njerzish, e prej kësaj mund të kuptojmë veprimin e math, qi bânë idet e 'tij në Europën Qendrore. Pas kësaj vërtetohet fjala e 'tij: (mënyra e të dhënimit mësim mbas methodhës s'ime do të humbasi, por ideja qi i jep shpirt kësaj do të rrojë). Organizatori i festës së naltpërmendun ka qenë Drejtor' i Normales së Berlinit, Diesterweg, u,

i cili në fjalimin e bukur qi mbajti, midis të tjerave tha edhe këtë: (vepra e Pestalozzit u-bà themeli i shkollave fillore të Gjermanis). Idét e këtij edukatori të math, të këtij njeriu të naltë lëshuen rrânjat e 'tyne në shumë shtete, si p. sh. n'Angli, në Spanjë, në Danimarkë, në Francë e në Amerikë. Por më tepër se në çdo vend t'jetër idét e 'tij u-përhapën në Gjermani. Në Saksoni dhe në Wütemberg përparimet e shkollave i detyrohen Pestalozzit. Mund të themi plot me të drejtë se veprat e këtij pedagogu u-bânë barna për shërimin e sëmundjes mendore, qi mbretonte ahere në Gjermani. Fröbel-i, themeluesi i kopshteve fëminore, ka qenë një adhurues i math i Pestalozzit e kishte vizitue dy herë institutin e 'tij në Inferten, ku ishte çuditë për methodën e bukur të 'tij.

Mbas methodës Pestalozziane u-themeluen në Gjermani shumë shkolla, nga të cilat më të përmenduna janë: Shkolla e Berlinit dhe ajo e Frankfurtit, në të cilën dha mësim Fröbel-i vetë.

Më 1808 ministri i Wütembergut shkruente se qe bà Pestalozzian ç'prej kokës e deri ke këmbët.

Asht e vërtetë se idét e Pestalozzit u-përhapën më tepër në Gjermani, mirpo nuk mbeti vend n'Europën Qendrore e Veriore, pa bà përshtypje idét e 'tij dhe asht çudi qi Spanja, një shtet edhe sot mbrapa në kulturë, qe një ndër ato shtete, qi provuen methodën Pestalozziane; në Spanjë u themeluen mjaft shkolla, ku edhe trashigimtari i fronit pati fatin e mirë qi të shërohet me barnat më të përshtatshme të Pestalozzit. Një shtet t'jetër, qi u-përpoq me themelue shkolla mbas methodës Pestalozziane, ka qenë Franca. Qeverija franceze më 1815 dërgoi fizikantin Kiviere për të vizitue institutin e Pestalozzit në Inferten.

Më 1847 Akademija e Francës bëni një provim, ose më mirë me thanë një hartim tue pasë për themë: (kritika për methodën pedagogjike të Pestalozzit). Këtu historiani i famshëm Michelet, i dha edukatorit të math zvicerian titullin (i shënjtë). N' Angli idét e Pestalozzit si edhe methoda e 'tij tërhoq verejtjen e shumë njerzve, të cilët plot me gëzim vizituen institutin e 'tij. Një ndër ata, qi ndoqën methodën e Pestalozzit e qi me të drejtë mund të quhet nxânës' i 'tij, ka qenë Jakob Grius, i cili zbatoi methodën e Pestalozzit në shkollat Angleze; veprimi i 'tij qe aq i math, sa qi më 1836 u-themelue një shoqni e madhe shkollore, qi kishte për qëllim edukimin e popullit Angles.

Nji prej anëtarëve të kësaj shoqnie ka qenë dhe nxënësi i Pestalozzit. Rainer, i cili u-thirr prej mbretreshës Viktoria si edukator' i fëmive të 'saj. Mb'ânë t'jetër Herbert Spencer, fillosof i përmendun angles, në veprën e 'tij "**për edukatën,**" përmend vetëm Pestalozzin si edukator me kuptim të vërtetë të fjalës. Idët e Pestalozzit u-përhapën dhe në shtetin Sovietik, ku u-themeluen shumë shkolla, të cilat edhe sot s'pushojnë së vepruemi.

Por si në botën e mëparëshme ashtu dhe sot ka pasë e ka shumë adhurues.

Nji prej adhuruesve të Pestalozzit, pedagogu i famshëm Nef, u-çmua aq tepër për zotësin e 'tij në të dhanunit mësim, sa që Napaloni i Math, i shtymë prej dashunis së madhe për 'të si edhe për methodën, e vizitoi shpesh. Në këtë kohë në Paris ndodhesh një Amerikan, i cili ia mbushi mendjen Nef-it me shkue në Amerikë, që t'organizojë shkollat. Nef-i vjen në Amerikë dhe bëhet profesor' i pedagogjis në Normalen e New-york-ut. Prej Normales së New-york-ut, ose më mirë me thënë prej duerve të 'tij, duelen mësuesit Amerikanë, të cilët suellen Amerikën në atë shkallë, sa që të përmendet si një ndër shtetet më me rëndësi në pikëpamje të kulturës.

Permbledhë prej
A. Andrikut. '33.

F. Rabelais

Edukata e Gargantua-s ⁽¹⁾ (1553)

Gargantua ngrihesh në orën katër të mëngjezit. Mbassi pastrohesh mirë, këndonte disa faqe prej librit të shëjt me zë të naltë, me theksimet e duhuna e në mënyrë të njëj prifti; këtë ia mësonte një banues i Basche-s, që quhesh Anaguastes (lexues). Ky mësim e bënte me nderue, me adhurue me i u-falë e me i

¹⁾ Gargantua në fillim ishte nxënësi i dy mësuesvet, të cilët ia kishin zhvillue vetëm kujtesën e e kishin bënë një të marrë, i cili jetote në një ndyesi të madhe. Flokët e 'tij s'kishin pa kurrë krahën; mjaftojshin për të gishtat e dorës. I ati i 'tij një ditë që këshillue prej një mikut të vet me i perzënë ata dy mësues e me i zavend sue prej Ponokratit. Ky edukatën e bazoi në zhvillimin e gjithanëshëm e në fund muji me e bënë Gargantua-n një njeri.

u-lutë Zotit, i cili çfaqesh i drejtë e i madhnueshem prej atij leximi.

Tuj u-veshë, tuj krehë flokët e tuj i hjedhë erna fëtyrës ai përsëriste mësimin e ditës së kalueme. Mandej thoshte përmëndsh ata, qi kishte mësuë për trupin e njeriut, e mundohej me i zbatue, në qoftë se i jepesh rasti. Kjo punë kështu ngjiste zakonisht dy a tri orë deri sa mbaronte krejt të veshunit.

Mandej për tri orë rrjesht bënte lexim.

Mbassi mbaronte bisedën për copën e lexueme, ateherë ase rrinte i qetë ase shkonte me luejtë lojna, qi ia zhvillojshin trupin nj' ashtu si e kishte zhvillue shpirtin.

Tuj luejtë i shtohesh edhe uriya për bukë e ulesli me andje në tryezë.

Në fillim të të ngrânunit do të nisëshin me i diftue ndonji kallzim të kândëshëm, i cilli do të ngjaste deri sa të pihesh vena.

Mandej vazhdonte bisedimi për leximin: bisedojshin plot gëzim së bashku, flitshin fjalët e para të vyrtytit, për pastërtin, gjâ qi përfundonte mirë, për natyrën e gjithë sendeve, qi i ishin vû në tryezë; për bukën, venën, sallatat, perimet, ujin krypën, mishin, peshkun, pemët; e kështu i kalonte koha në tryezë.

Në këtë mënyrë për pak kohë mujt i me fitue njohni për shkrimtarët e vjetër. Shpesh herë ia bijshin librat në tryezë për me i u-rrânjosë mâ tepër ata, qi kishte mësuë. Kaq bukur e mirë i mbante në mënd ata qi mësonte, sa qi asnji mjek s'mundet me i mbajtë mënd aq mirë barnat e veta.

Mbassi kishin bisedue për mësimin e mëngjezit e si kishin krye drekën me një ambëlsinë të mirë, i fërkonte dhâmbët me një brushë druni, lante duert e fytyrën me uj të freckët e mandej i falesh Zotit me disa këngë, qi lavdojshin bekimin e bujarin e hyjnueshme. Si mbaronte këtë, i sillshin letrat, jo për me luejtë, por për me u-zbavitë tuj bâ shpikje lojnash të kândëshme, qi kërkujshin të gjitha njehsim.

Me ânë të këtyne kuptonte ditunin e matematikës tuj përfshimë gjeometrin, astronomin e muzikën. Deri sa u-bluejshin ushqimet mirë, ai rrinte tuj formue me letra figura gjeometrike, përdorte edhe tejqyrat astronomike. Mandej kishte për të këndue këngë të reja ase përsëriste këngët e mësueme.

Tuj i prëmë para vegla muzikore, ai mësoi harpën, flautën

e vegla të tjera, të cillat i pat mâ në dëshirë.

Kur të mbaronte tretja e ushqimit, shkonte n'odën e leximit, ku rrinte për tri orë rresht, gjatë së cillave ai përsëriste copat e lexueme në mëngjez e mandej vazhdonte leximin, qi kishte në dorë; aty shkruante e nënvizonte ato mâ të rëndsishtmet të letrave romane e të vjetra.

Kur delte prej odës së mësimit, bashkohesh me një djal të ri prej Taurrain-it, qi ishte mësues i gjymnastikës, i cilli i mësonte mjeshtërin e kalorsit.

I ndërronte rrobet e hypte mbi një kal çfaredo, mandej mbi një kal lufte, mbi një kal prej Spanjet, mbi një kal t'egër e në fund mbi një kal të lehtë; si të bënte mandej një a një qind të ngame, e çonte kohën tue këcye gropa e tue hofë pengesa, etj.

Mandej u ngjitesh kodrave tuj mbajtë heshtën me dy duer, shishin, thikën e dorës, i armatosun krejt, por pa mburrojë.

Ngjiste mbas drejve, arijve, lepujve, kaprojve, derrave t'egjer e zogjve, deri sa u-bante vonë. Mandej kapte një top të madh, të cillin e hidhte n'ajr sa me kambë e sa me duer.

Notote n'uj të thellë, ndër skaje, në mest, nder anë, me të tanë trupin, vetëm me kambë, me një dorë, nga një herë mbante me një dorë rrobet, të cillat nuk duhesh me i lagë, kur kalonte lumin Seine, e do të ngrente me dhambë mantelin e t'ij sikur e pat bënë Jul Cezari, me dorën t'jetër vetem do të hyn-te në një lundër, prej ksaj do të hudhesh n'uj tuj vù kryet poshtë e kambët nalt, deri sa të mbrrinte te shqembet e fundit.

Porsa delte prej ujit, i u-njitate një kodrës e u-ulte me shpejt, i hypte pemëvet si një maçe, këcente prej njenës në t'jetren si gjeri, ulesh e me një herë bënte ushtrime të tjera, qi e bájshin të fort si një Milo.

Koha, qi kishte kalue tuj u-fërkue, tuj u-pastrue e tuj u-ndrrue, e bënte të knaqun e plot gëzim këthente tuj kalue nepër vende të gjelbërta, verente pemët e bimët, bisedonte për librat e të vjeterve, qi kishin shkruar për ata, si Theofasti, Droscode, Pline-Gallu, etj.; ndër duer mbante bimë qi i lypeshin e veglat, qi duhen për një shetitje të tillë.

Mbassi kishin mbrijtë në shpi, bájshin gadi darken e mandej persriste disa fletë, qi kishte kndue e ulesh në tryezë Gjatë darkës vazhdonte mësimin e drekës e në qoftë se mbaronte, atehere flitshin për letra ase për gjana t'jera të dobishme.

Mbas lutjes, këndonte ase i binte ndonjij vegle ase fillonte me luejtë me letra ase lojna të tjera e kaq jepesh nga një herë sa me zi i lente. Nga një herë ne mbramje shkonte me ndej ndër njerëz të dijsheëm ase pranë asish, qi kishin pa vende të hueja.

Naten rrugës, kur shkonte për në shpi, verente qiellin, shifte kometet, fytyrat e ndryshme qi sajojshin hyjt, gjendjen e 'tyne e kryqzimet.

Mandej për një kohë të shkurten bënte zakonin Pithagorik tuj i diftue mësuesit të 'tij të gjitha ata qi kishte këndue, pa, bâ, ndigjue gjatë asaj ditës.

I lutesh Zotit, tuj e adhrue, tuj i drejtue besimin e tij, tuj e nahtue për mirsin e pafundme, tuj i kërkue faljen për të shkuemen e tuj lypë bekimin për t'ardhmen, kshtu binte i qetë.

V. Kushi '33.

Mbi nevojën e librit të këndimit

Këndova në Normalistin (Nr. 2—3 v. V.) artikullin e Nastos '30, në të cilin bënte fjalë mbi nevojën ose jo të librit të këndimit. Libri i këndimit pas arsyes së 'tij është i panevojshëm, dhe pas arsyes së disa mësonjësve të vjetër i nevojshëm. Janë dy palë me drejtime të përkundërta, nga të cilat asnjëra nuk i jep të drejtë t'jetrës, prandaj duhet një palë e tretë të hynjë në mest e ta shoshitinjë punën. Kjo ka qenë arsyeja, për të cilën Nastua shkroi atë artikull.

Është e ditur se, kur rrihen mendimet, dalin në shesh përfundimet, kur një punë shoshitet e shkoqitet prej arsyes së shumë njerzve, ajo punë është e kulluar dhe prej asaj del në shesh një përfundim i mirë. Prandaj shoku i ynë, Nastua, e ka berë shumë mirë që shkroi për një gjë të tillë. Me atë shkrim ai na drejtohesh neve mësonjësve të rij; dhe, duke arsyetuar mbi mbajtjen e mosmbajtjen e libri të këndimit, duke nxjerrë shëmbulla të plota nga të dy anët, mundohesh të na bënte për vehte në bazë të së vërtetës.

Nuk di se sa prej nesh ka për e kundra; nuk di se kush e pëlqeu propozimin e 'tij e kush jo. Ajo u përket atyre. Pjesa, që më bije mua përsipër, është shkaku, që më detyroi të shkruaj këto radhë e të shfaq edhe unë mendimin t'im:

I, Libri i këndimit është i nevojshëm: Për ne shqiptarët

libri i këndimit është shumë i nevojshëm, sepse këndimi është arma, me të cilin shtijën dy gjahtorë: mësonjësi dhe nxënësi. Për nxënësin këndimi është themeli i mësimi: atje nxënësi stërvitet në të kënduar e në të folur bukur; mëson orthografin e fjalve; di ta qëndrojë zënë, ta presë, të pyesë e të çuditet, gjëra këto që formojnë shpirtin e gramatikës. Veç kësaj këndimi është qëndra e lidhjes së mësimëve, e koncentrasionit. Parafytyrimet e përhapura të mësimi të jetës a të çdo mësimi t'jetër i mbleth nxënësi me anën e librit të këndimit; prandaj këndimi është një thesar i nxënësit, por njëkohsisht edhe i mësonjësit. Mësonjësi shqiptar, i varfër nga çdo tekst, ka si ngushëllim librin e këndimit. Me atë qan hallet në zhvillimin e ndonjë mësimi të jetës; ai është shoku, që e ndjek nga do që shkon e që e ndihmon sa herë ka nevojë. Prandaj largimi i tij bën keq e jo mirë.

II Libri i këndimit është i panevojshëm : Arsytet, me të cilat shfaqu nevojën e këndimit, Nastua i rrëzonte një nga një me argumente të forta e të vërtëta, por vetëm në një gjë gabonte, se, kur shkruante për në Shqipëri, nuk ia përshtaste vendit t'onë. Është e vërtetë se pedagogjia e re dhe pedagogët e sotëm kërkojnë (për mirë e më mirë) ta çlirojnë nxënësin nga këndimi mekanik; por ata, që thonë kështu, kanë lerë e janë rritur n'atë vënt, ku lulzimi i arsimit ka shekuj me radhë e ku kultura po i afrohet kulmit të 'saj. Nuk kanë lerë këtu tek ne, që arsimit porsa ka zënë të ndriçojë si një kandil i vogël, se atëhere do të mendonin ndryshe.

Në vëndet e përparuara është hequr, ose duhet të hiqet libri i këndimit, pse vëndin e 'tij si për koncentrasion, si për gjuhë, ashtu edhe për çfarëdo t'jetër e zënë sa e sa të përkohshme, sa e sa libra të përshtatura fuqisë mëndore të nxënësve. Ata nxënës nuk kanë nevojë për këndim, sepse, kur mësonjësi bën një mësim jete, p. sh. mbi dallandyshe, n'orën e këndimit nxjerr nga biblioteka e vet atë libra e të përkohshme, që shkruajnë për dallandyshe, sa nxënës ka klasa e 'tij.

Këto libra, të ndryshme nga njëra, t'jetra, i shpërndan (mbassi i këndon vetë) ndër nxënës. Këndon njëri, të tjerë mbajnë vesh. Ai që këndon, mëson mbrendinë, shënjat e pikësimit e tjera, kurse të tjerët ndigjojnë vetëm mbrendinë, e cila është një gjë e re, prandaj dhe interesante. Këndon t'jetri prapë

në një libër të ri; akoma shtohet interesi. Kështu me radhë, duke kënduar çdo nxënës për një mësim në një libër të ri me fjalë të reja, zgjohet interesi, nxënësi e mëson e e përpunon më shumë lëndën, përfundimi është shumë më i mirë, e mësuesi më i kënaqur.

Por tek ne si mund të bëhet, kur nuk mund të gjëjmë përshkrimin e dallandyshe në një libër e jo në shumë? Si mund të bëhet, kur biblioteka e mësionjësit shqiptar është një asgjë?

Prandaj them se libri i këndimit është i nevojshëm.

H. Ballshi '32.

Provë mësimi

Dhânë në rendin e I rë t'Ushtrimores.

Lânda : Arithmetikë.

Thema: ushtrime me mbledhje zbritje, shumëzim e pjesitim

Zhvillim

Hyrja në këtë mësim bëhet lehtë. Me qenë se është bërë mësim jete (Shin Gjoni) u thotë më: tash është Shin Gjoni, por a kini pamë ju se ç'farë bëhet në pazar? (Nx...). M. po tash kanë ardhun shumë katundarë; kush shet kuaj, kush shet lopë, kush dhen, etj.

Shifni! Unë pashë se një katundar kishte nxjerrë disa dhen; ky shiti një herë 4 kokë, një herë 5, një herë 3 dhe një herë 2; sa kokë ka shitun ai gjithsejt? (Nx.) Në qoftë se nx. nuk i mbajnë mend numrat, e përsërit dhe një herë problemën. Si thohet prej nx. se bëjnë 14, ahëre mësuesi i urdhënon me nxjerrë radhojt. Lejon një nx. që ta përflasi, ndërsa të tjerët dhe mëson shkruajnë; (mës. shkruen në një skaj të dërrasës nga e majta por me kujdes). Mandej u thotë, unë pash një burrë tjetër, që shiti një herë 4 dhen, një herë 5, një herë 3 dhe një herë 2; sa ka shitun gjithsejt? Dhe këtu veprohet si në të parën, por mës. duhet të ketë kujdes që në çdo veprim që të bëhet, shenjat dhe numrat të vinë nën nën tjetrin. Lejohen nx. për të thanë një ushtrim vetë, por kur të shkruhet mundet që ta diktojë një tjetër.

Mës. me të shpejtë bën dhe dy ushtrime, me të tjera numra. Mbasandaj fillohet zbritja.

Mës. u thotë se një katundar kishte 12 dhen; ai shiti një

herë 5, një herë 3 dhe një herë 2; sa dhen i kanë ngelë pa shitë (këtu në zbritjet mund qi të bëhet një e folme tjetër p. sh. M u thotë: të gjitha kafshët qi vinë këtu, shiten? (Nx...) Tash mës. fillon problemën e si të gjindet, shkruhet tue e diktue një nx. Mës. hek një vijë (e ndan mbledhjen) dhe fillon e shkruan; të shkruemti bëhet sikurse u-bâ në mbledhjen Flet mës. tash një t'jetër tue thënë një numër mâ të math dhe veprohet si në të parën. Lejohen dhe nx. të flasin, dhe këtu bëhen aqë ushtrime sa u-bânë në mbledhjen.

Pastaj fillon shumimi. U-thohet nxânësvet se për këto dhen qi shiten (ose kuaj ose lopë), ç'farë japin ata qi blejnë? (nxanësit...)

Mës. u thotë: vini ré; unë pashë një katundar qi shiti 6 kuaj nga 3 napolona; sa parë ka marrë? Nx. (Mës. mund qi t'u thotë se janë shumë lir e s'fitojnë shumë katundarët e shkretë). Tash fillohet së shkruemi; veprimi është si në të parat në pikë-pamjen e methudhës. M. u flet dhe një tjetër: një katundar kishte 5 kuaj mâ të mirë se ai tjetri dhe i shiti nga 4 napolona; sa napolona ka marrë ai? (Nx...); dhe këtu veprohet prapë si mâ parë, por duhet të mos harrojmë qi të kërkohen dhe arsyet prej nxânësvet. Thonë nx. një problemë; mës. mbasandaj bân dhe dy të tjera, por tue marrë kafshë të tjera. Tash fillohet pjestimi. Mës. u-thote: vetëm kafshë shiten në Shingjon? (Nx.....) Mës. u thotë se tash shiten edhe qershija

Mës.: një katundar shiti 1 kosh me qershija qi peshonte 7 okë; këto 7 okë do ti ndajshin për gjymës 2 vetë; sa okë ka marrë njëni, sa t'jetri? (Nx....). Mës. u-thotë pra si të flasim mâ mirë? (Nx.... gjysma e 7 bân 3 e gjysëm); urdhënohen pra ta shkruajnë. dhe mës veprohet sikurse në veprimet e para. Prapë dhe këtu bëhen 5 ushtrime ose mâ shumë në qoftë se ka kohë.

Tabela e mësimi

4 — 5 — 3 — 2 = 14	12 — 3 — 4 — 2 = 3	
6 — 3 — 2 — 7 = 18	16 — 6 — 2 — 3 = 5	
8 — 2 — 5 — 4 = 19	18 — 5 — 10 — 1 = 2	
7 — 7 — 4 — 2 = 20	19 — 11 — 3 — 2 = 3	
5 — 5 — 3 — 4 = 17	20 — 9 — 6 — 3 = 2	
6 x 3 = 18	$\frac{1}{2}$ e 7 = $3\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ e 13 = $6\frac{1}{2}$
5 x 4 = 20	$\frac{1}{2}$ e 9 = $4\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ e 15 = $7\frac{1}{2}$
7 x 2 = 14	$\frac{1}{2}$ e 11 = $5\frac{1}{2}$	
4 x 4 = 16		
2 x 10 = 20		

A. Selenica '33.

Provë mësimi

Dhânë në rendin e II-të t'Ushtrimores

Landa : Gjuhë, gramatikë.

Tema : Koha e njimeshme (e tashme) dhe e qëparshme (e pakryeme).

Zhvillim :

Hyrja.— Mbassi *mâ* përpara është *bâ* mësimit jete për *Ba-*shkinë, përsëriten shkurt e shkurt gjënat *mâ* me rëndësi, por tue pasë kujdes që *nx*. të përgjigjen me fjali të plota, të drejta e të bukra. Mbasandaj zihen me gojë kujdeset, që duhet të kemi, kur të sëmuhem. Keshtu pra del puna se kur sëmuhemi marrim doktorrin. Pyetet një *nx*. se ç'ka bân doktorri ? *Nx*: doktorri të shikon, të shpon lin, merr gjak, lidh plagë, etj.

Paraqitja.— Nxirren dy *nx*. nga të cilët njëni bëhet si doktor dhe tjetri si i sëmundë. Me anën e pyetjeve pra nxirren nga *nx*: vetat e ndryshme, p. sh. kur doktori shëkon të sëmundin, e pyesim *nx*: Ç'po bân ti zoti doktor ? *Nx*. (dok): **unë shpoj** Po sikur t'u pyesje unë juve se ç'po báj si kishit me u-përgjegjë ju ? *Nx*: **ti shpon**. Mirë, u thotë mësuesi, po t'u pyes unë juve se ç'po bân doktorri (*nx*). . . si do të thoni ? *Nx*: **ai shpon**. Po në këtë mënyrë nxirren edhe vetat e shumsit e të gjitha shkruhen në dërrasë të zezë.

Bâhen shumë ushtrime me fjalë pune (folje) të tjera të marruna nga mesimi i jetës, si unë marr, unë shpoj, unë blej, etj, e *mâ* në fund edhe me anë foljesh, që i kanë përditë në gojë.

Mbassi është ngulitun e vështrues mirë koha e njimeshme (e tashme) kapërxehet në kohën e qëparshme (të pakryeme). Mirë, u thotë mësuesi, po sekur ju t'a kishit pamë *mâ* përpara doktorrin, tue pa të sëmundin dhe un t'u pyesje se ç'po bante, si kishit me u-përgjegjë ? *Nx*: ai **po shëkonte** të sëmundin; po kështu veprohet për të nxjerrun edhe vetat e tjera, **si unë** po shikoje; **ti shikoje** ai shikonte; **na shpojshim** ju shpojshit, **ata shpojshin**. Si të jenë nxjerrë edhe kto, shkruhen n'krahun tjetër të dërrasë-zezës.

Mbasandaj bëhet krahasimi ndërmjet dy kohëve të ndryshme : tue i pasun *nx*: si pasqyrë shembullat në dërrasë të zezë, tani i tregojnë ndryshimet e arsytet e tyre, si p. sh. kur them; **unë shpoj**, d. m. th **shpoj nashti**, në kohën e njimeshme e

kur themi **unë shpoje**, d. m. th. **unë shpoje që parë, në kohën e përparshme.**

Kur të jenë blue dhe të jenë dallue e ushtrve mirë e mirë këto dy kohë të foljeve me fjalë pune më të përdorshme ase të marruna nga mësimi i jetës u epet fëmive një detyrë e thjeshtë për shtëpi. I themi atyne qi të kthejnë në shtëpi kto fjalë pune në kohët qi mësuën: flas, shkruiej, këndoij, luej, eci, blej.

Tabella e mëimit

Koha e njimeshme (etash.)	Koha e qeparshme (epakr.)
Unë shpoj	Unë shpoje
Ti shpon	Ti shpoje
ai (ajo) shpon	ai (ajo) shponte
na shpojmë	na shpojshim
Ju shponi	Ju shpojshit
ata (ato) shpojnë	ata (ato) shpojshin

H. Dylgieri '33.

Provë mësimi

Dhânun në rendin e III t'Ushtrimores.

Lânda : Mësim jete

Thema : Ndërtesa e shkollës, sjella.

Pikat kryesore.

- a. Masat me hamendje
- b. Masat e vërteta
- c. Plâni i ndërtesës
- ç. Si njifen shkollat.
- d. Ndryshimi i ndërtesës popullore me atë shkollore.

Zhvillim:

Si hyrje për këtë mësim mjafton me i pyetun nx. për ato gjâna, qi kanë mësuem për plânin e dhomës së 'tyne si edhe të të gjithë shkollës.

Këto gjâna perfliten përjashta (n'oborr) bashkë me nxânësit, në mënyrë qi të rrinë në një vend, ku ta shofin mirë ndërtesën.

Me ânë të pyetjevet të veçanta, qi bân mës. nxierr se për me pasun një masë të vërtetë të ndërtesës shkollore, duhet 'ti masim edhe një herë ânët e 'saj prej përjashta.

Mbassi të jenë matun mirë ânët e shkollës, atëhere mësuesi

bashkë me nxânësit hyn në rend, ku bisedon me ata për masat e vërteta, të cilat i shkruen me radhë në dërrasë të zezë. Nashti duhet të ndërtojme shkollën, por kaqë të madhe sa e kemi matun nuk mund ta bëjmë, pse s'na e nxen vendi; prandaj nxiten nx. qi të thonë se duhet ta zvogëlojmë (si mbas madhësis qi të ketë).

Dahen mbasandaj 4 copa kartoni, tue shënuem në secilën anën nga do të vihet (ose ç'anë është) e si të jenë matun, premë e zvogëluem prej nx., atëhere thirren këto të gjithë përqark tryezës së rânës për me ndërtuem ndërtesën shkollore.

Me anë të pyetjeve të veçanta nxiten fëmijët, qi të gjejnë se nga bije V. J., etj, tue vumë në këtë mënyrë copat e kartonit n'anën e duhun, e ndërtesa shkollore atëhere është ndërtueme.

Por duhet t'i bëjmë ata, qi të kuptojnë e të shofin se nuk e kemi këtë aqë të madhe, sa është shkolla me të vërtetë, porse e kemi zvogëlue (1: 100, 1: 20, 1: 50, etj, si mbas ndërtesës), pse nuk na e nxen vendi.

Mbassi në mësimet e mëpërparshme janë mësue 4 pikat gjeografike, është një rast i mirë për t'i ushtruem nx. për ato në gjithëfarë mënyrësh.

Mbasandaj hiqen kartonet e pyeten nx. se ç'farë na ka mbetun. Ata do të përgjigjen tue thënë se janë themelet e shkollës ose është plani themelues i ndërtesës shkollore (horas); bënë edhe këtu disa ushtrime si përpara.

Nji gjë me rëndësi është nashti (si të bëhen këto të gjitha) se si do të kapërcejmë prej planit në tryezën e rânës për në dërrasën e zezë, (plani bëhet dhe në dërrasë të zezë).

Prandaj duhet t'i shtyjmë nx., qi të mendojnë e të thonë se tryezën e rânës, qi kemi shtrimë, po ta ngrejme në këmbë si dërrasën e zezë, atëhere nga do të jetë ana e veriut etj, në qoftë se na duem ta bëjmë në dërrasë të zezë. Kështu pra kapërcejmë fare natyrshëm prej planit rrafshuer në tryezën e rânës, n'atë qi bëhet në dërrasë të zezë. Si të ushtrohen edhe këtu në pikat gjeografike në mënyrë të ndryshme, atëhere i pyesim nx. se qysh i njofim shkollat.

Këtu mund të dalin gjithëfarë përgjigjesh, por që të gjitha shofim se kanë të bëjnë me ndërtesën shkollore, me madsin e saj e plaçkat e ndryshme, qi gjinden në atë.

Veç kësaj kërkojmë prej nx. ndryshimin, qi ka shkolla me

shtëpin (ndërtesat popullore me shkolloret tue i shtymun ata, qi të formojnë nga një fjali të thjeshtë për secilën e të tregojnë shëjat karakteristike të njanës e të tjetrës për ndryshimin e tyre. Fjalit, qi do të formohen, i thonë disa një nga një e së bashku e më në fund i shkruajnë të gjithë nëpër fletoret e mësimit të jetës.

Q. Guranjaku '33.

Provë mësimi

Dhânun në ren. e Vtë t'Ushtrimores.

Lânda : Histori Natyre.

Thema : Shpëzët e të ndamit e 'tyne në fise.

Hyrja a paragatitja : Këjo mund të bëhet në shumë mënyra si mbas rastit, por sa më e shkurtër dhe më e shpejtë të jetë në ndërgjegjën e nxënësve, aqë më e mirë është e sidomos për këtë rend, mbassi këtu është nevoja të paraqitet lëndë më tepër si nga sasija, si nga cilësija.

Si hyrje në këtë mësime vlen dhe këjo : në cilën stinë ndodhemi njëme ? Nx. . . , në pranverë. Mës. Në këtë stinë kaq të bukur kush na kënaq ne veç lulevet e gjithë bukuritve t'jera ? Nx. . . bylbylat, dallëndyshet, qyqja, etj. Këtu mës. pa humbun kohë zë për një herë punën, tue i pyetur nx : si quhen me një emër patat, lejlekët, bylbylat, etj. ? Nx. . . shpezë. Kështu pra mës tashti mund ta kallzojë qëllimin e mësimit tue u thënë nx. se ne sot do të flasim për shpezët e pra fillon mësimin. Do të bisedohet me fëmijët se nga se i dallojmë shpezët prej sisorvet. (Shpezët trupin e kanë të mbuluem me pupla e jo me qime si sisoret; anë e përparme zavendësohen prej krahëvet, me të cilët shpeza fluturon.

Në vënd të gojës kanë sqepin pa dhambë. Shpezët pjellin vé, të cilat, mbassi i ngrofin për një kohë të caktueme, nxjerrin zoqt, në vënd qi sisoret pjellin klysh.) Mandej do të flitet se zëmren e kanë të ndame në katër pjesë, temperaturën të qindrueshme dhe marrin frymë me mushkëni si sisoret. Mbassi të kallzohen të gjitha shëjat, me të cilat i dallojmë shpezët prej katër rendeve të tjera, mës. pyet nx.: me qenë se shpezët nuk kanë dhambë, si thoni ju aparatën tretësore kështu si të sisoret e kanë ? Nx . . . E tashti mës. duke bashkëpunuem me nxënësit, ju flet pak shkurt për këtë aparatë, tue ju thanë: Aparata tretësore e shpezëve është si e sisoret me pak ndryshime:

ka në vënd të gojës squpin, fytin, gushën në të cilën mbledh ushqimet, barkushen, katëkun, zorrën e hollë, mëlçin e zezë, dy zorrë të verbëta dhe zorrën e trashë. Kur të përfillet këjo aparatë, duhet kujdes qi puna të bâhet sa mâ intuitive, prandaj. më. duhet ose të ketë fytyra të mira, ose mâ mirë të marrj aparatën e nji pule të gjallë; por në qoftë se nuk i gjen as njânën as t'jetrën, atëhere duhet ta bâjë vetë në dërasë të zezë mirë e bukur. Kështu si të marrj fund këjo aparatë pyeten nx me se marrin frymë shpezët? Nx Në qoftë se s'e gjejnë u thohet se shpezët i kan mushkënit si të sisorevet, vetëm se në fund të sipërfaqes së mushkënit shpezët kanë disa trasëza ajrore, të cilat mbassi mbushen me ajër, lehtë-sojnë shpezën dhe i ndihmojnë kësaj, kur është në fluturim. Këtu më. për me nxjerrun kordha zanore i pyet nx. në këtë mënyrë: A kanë zâ shpezët? Nx, Mës. Ku thoni ju i ka shpeza mjetet e zânit? Nx Mës. ju thotë se shpezët mjetet e zânit i kanë mâ poshtë se sisoret, tamam n'atë vëndë ku ndahen dy mushkënit, e ky është laryngu i dytë. organi i vërtetë i zânit. Për ta kuptuem mâ mirë, bâhet nji skicë e mushkënit në dërrasë dhe ju kallzohen si trasëzat ajrore, ashtu dhe kordhat-zanore. Sa për aparatën qërthullore ju thohet se nuk ka asnji ndryshim, vetëm se rruzullat e gjakut janë dykupore e aorti ndodhet në krah të djathtë. Për skeletin e shpezëve u thohet se është e këtyne mbrenda janë bosh e të mbushuna me ajër (është pnevmatike), rrusëzat e qafës janë ngjitur lehtë dhe janë larg njana prej t'jetrës. prandaj e kthejnë kryet më çdo anë.

Kështu pra, si të marrin fund këto, pyeten nx. me se e kanë të mbuluem trupin shpezët? Nx . . . me pupla. Mës. mirpo në të gjithë trupin nji lloji janë puplat? Nx . . . Mirë pra në sa lloje do t'i ndajmë puplat e shpezëve? Nx Në qoftë se nuk e gjejnë nx. u thotë më. se në trup të shpezëve gjinden, katër lloje puplash: pendët e krahëve, të bishtit, puplat, qi kanë mbuluem trupin dhe qimet. Mâ në fund flitet për rrojten e për dâmin e dobin e 'tyne. Për këtë gjâ pyeten nx. në këtë mënyrë: shpezët si në verë dhe në dimën në nji vend rrijnë? Nx . . . disa vijnë në verë dhe ikin në dimën; mirë, po pse thoni ju këta zogj vijnë në verë dhe, kur vjen dimni, shkojnë në vënd të nxehta? Nx . . . për të gjetun ushqim . . . Mës. Kush di të

më thotë se me se ushqehen shpezët? Nx. . . . me drithna, me bar të njomë, me mish dhe me insekte e brejtës të damshëm. Si thoni ju, me qenë se këto ushqehen me insekte e me brejtës të damshëm, a janë të dobishëm për ne a të damshëm? Nx. . . . disa qi hanë mish, si sqifteri, shqipoja, ulluvega e të tjerat janë të dobishme, se farojnë një numër të math insektesh të damshëm.

Më së fundi vjen dhe rendimi e klasifikimi i shëpzetve në fise. Këtu ju thohet nx. se sikurse sisoret që i kenë ndamë në fise, kështu dhe shpezët i kanë ndamë, tue marrë para sysh ndërtimin e trupit dhe mënyrën e t'ushqyemit të 'tyne ne 8 fise që janë :

T a b e l l a .

- 1) Fisi i " gjuetarëvet „ (shqipoja)
- 2) „ i " Kacavjerrësvet „ (qukapiku)
- 3) „ i " Pullumborëvet „ (pullumbi)
- 4) „ i " gjelorëvet „ (gjeli)
- 5) „ i " Tërfukorëvet „ (lejleku)
- 6) „ i " Kambëplamborëvet „ (pata)
- 7) „ i " Arabelorëvet „ (arabeli, bylbyli)
- 8) „ i " Rendësvet „ (nakukhi)(struci)

Si të përmenden të gjithë fiset, ju thohet dhe pak shkurt për karakteret e seicilit fis.

S. Memo '33.

Novelë

Gjyshi

Ishte gërnjar dhe as me njeri nuk shkonte mirë. Çudi! As edhe me shërbëtoren e 'tij. Lenën, që i kishte shërbyer dhjetë vjetë të tëra.

Dhe sot, Zoti Loku, inspektor shkollash fillore, i nxjerrë në pension, ishte bërë nevrik dhe murmuriste me vehte.

— Kur mejtoj atë . . . më vjen të pëlças! . . . Të pëlças! . . . Ah, sikur të më ish bindur, do jeshë bërë edhe unë sot g j y s h, pse, si jam tani, do të ngordh vetëm si një qen! Po, si një qe...

Nuk mundi dot ta mbaronte fjalën. Një vaj i a pushtojti zëmëren dhe lotë i u-varën rrëké në fytyrën e 'tij të veshkur.

Zoti Loku në tridhjetë vjeç, kur arrijti në shkallën drejtor shkollë fillore, u-martua me një mësonjëse, pa marrë fare pajë.

Pas tre vjetësh zoja Loku vdiq dhe la një djalë. Me vdekjen e 'saj zoti Loku mën lojti mënç, por lindja e jeta e djalit e ngushllonte dhe gjithë dashurinë, që kishte për të shoqen, tani ia hodhi djalit të 'tij. Ky djalë ishte për atë e vetmja shpresë, i vetmi gëzim, i vetmi qëllim i jetës së 'tij.

Më vonë u-gradua Inspektor shkollash fillore; por prapë as ky gradim nuk ia ndrojti jetën z. Lokut. Shkonte një jetë monotone e melankolike, po të qetë, i ngushlluar nga gëzimi i jetës së djalit.

Tani i qe vonë mirërritjes së djalit dhe ëndërronte t'i jep-te një profesion te lirë. Dëshironte ta bënte ose ingjinier, ose doktor, ose avokat, cilën që të donte djali, pse shihte te ai një mënçuri të rrallë, kështu që me kohë shpresonte babai të bëhesh njeri i dëgjuar.

Mirpo më vonë djali dëfteu t'jetër prirje. Një ditë, kur mbarojti shkollën Plotore, Kola — kështu e quanin — ia hapi zëmëren t'atit dhe ia tha dëshirën: kërkonte të nënshkruhesh në shkollën Normale. Kishte qejf të bëhesh mësonjës, apostull' i popullit.

— Asgjë t'jetër s'më pëlqen në botë, i tha babait, asgjë t'jetër s'më pëlqen të bëhem, veçse mësonjës.

Zoti Loku, kur dëgjojt dëshirën e djalit, u-tërbua nga zëmërimi. Tani të gjitha ëndërrat e 'tij u-prishën me një herë.

Djali i 'tij mësonjës? . . . Zanatin e përbuzur e të pashpërblyershëm të babait? Më mirë ta humbiste nga sytë, se sa ta shihte të hiqte e të vuante si mësonjës!

Nuk vonojti që të bëhesh edhe kjo; një ditë, në zëmërim e sipër, inspektori e zboi djalin, që nuk i bindesh.

Iku i shkreti djalë dhe mori udhet e botës! Nga vëndi që vajti i shkrojti atit; por ky nuk i u-përgjegj. I shkrojti prapë e prapë, por prapë i ati nuk i u-përgjegj. . . . E që atëhere zoti Loku nuk mori më letrë nga djali.

Kish rënë sëmurë e shumë rëndë i mjeri Kolë dhe ishte duke dhenë shpirtin, kur thirri djalin:

— Gjergj, eja këtu!

Një djalë njëmëdhjetë gjer dymëdhjetë vjeçë, që luante me ngadalë nga dhoma t'jetër e shtëpisë, i vajti pranë.

— Dëgjo, i tha i sëmuri, merre këtë . . . letrë . . . dhe kur të vdes unë, shpjere te babai i im, te gjyshi i yt. Veç atij s'ke

t'jatër në botë... T'i zotohesh se do ta duash e do t'i bindesh. Thuaj-i se vdiqa dhe të më falë.

— Po ku është gjyshi, babë?... pyeti djali me lot në sy.

— Në Gjinokastërë. Kur do të vdes unë do t'i vije keq njerëzis e do të të dergojnë tek ai.

Kolë Loku vdiq; njerëz shpirtmirë e dërguan djalin e vogël e jetim te gjyshi i 'tij.

Atë ditë kishte rënë shumë shi. Në darkë qe ngritun një erë e marrë nga ato që të shpojnë gjer në kocka.

Inspektori rrinte pranë zjarrit dhe n'oshëtimën e erës i u duk sikur binte porta.

— Lenë, shiko se kush është te porta, i tha shërbëtores.

Po Lena, që të mos largohesh nga zjarri, i u-përgjegj :

— Kush do të vije këtu orë ?

Inspektori i besojti fjalës së shërbëtores, kur ja një trokitje t'jatër.

— Lenë, të thaçë se çokush troket te porta !

— Edhe unë po ju them se është era, zotni !

— Kur është kështu, do të shkoj vetë, tha plaku, dhe u-ngre duke murmurisur.

Kur hapi portën nuk pa gjë nga errësira; por një zë t'ulët dëgjoiti :

— Mirë mbrëma, zotni !

Ndezi një shkrepse dhe pa një djalë me leshra të verdha e me sy të kaltëritë.

— Ç' kërkon, djalë ?

— Zotrote je gjyshi i im ?

Inspektori u-drodh nga habitja, sikur i kish shkuar në trup një rrymë elektriku.

— Gjyshi i yt?... Unë!... Si ta quajnë babanë ?

— Nuk kam babë... Më vdiq ! E thoshnin Kolë, i u-përgjegj djali.

— Hyrë djalë, hyrë brënda, i tha zoti Loku, pa qënë i zoti të mbajë lottë, që i rridhnin nëpër faqe.

E mori djalin nga dora dhe e shpuri brënda. E shikonte me çudi nga krei në fund.

— Djali i djalit !... O Zot... thoshte me vehte.

E me të vërtetë ai ishte. I ngjante Kolës, djalit te 'tij : në

sy e në leshra.

Plaku ish hutuar, kur papandehur djali nxorri nga xhepi një letrë.

— Eshtë për zotrote, gjysh, tha duke i dhënë letrën, ma ka dhënë babai, para se të vdiste.

Në krye plaku nuk mundi dot të dallonte se ç'shkruante letra, pse duartë i dridheshin dhe sytë i qenë trubulluar nga lotë; por me në fund e mblodhi vehten dhe e këndoiti :

“ Më fal, babë ! Falmë mua dhe djalin. që po të dërgoj, të shumdashurin Gjergj. I dhashë emërin t'ënd, që të dëftej se të kam dashur me të vërtetë.

“ Me mundim të shkruaj nga shtrati i vdekjes këto radhë, që të ma marrësh djalin e të ma duash ! Ah ! duaj-e, babë, duaj-e . . . Ky jetim nuk ka njeri t'jatër në këtë botë, veç ty ! . . . Mëma e 'tij, shoqja e jetës s'ime të hidhur, ka ikur më përpara për jetën t'jatër dhe tani vete edhe unë të bashkohem me 'ie . . .

Inspektori nuk mundte më të këndonte. E mbytën lottë. U ul, mori jetimin në duar dhe e thithi së puthuri duke e shtrënguar në zëmërën e 'tij të pikëlluar.—

V. Nasto '30.

Një fytyrë e shquarë gruaje Enrietta B. Stowe

Së Përkohëshmes “ Normalisti „, si një organ arsimuar, i ka hije të bëjë fjalë, si nga hera, për njerëz të mëdhenj, që me gjenin e 'tyre e kanë ngritur lart jetën shoqërore dhe i kanë dhënë një drejtim të ri mendjes njerëzore.

Në këtë artikull do të bëjmë fjalë për Enrietta B. Stowe, e njohur si mësonjëse e shkrimtare e shquarë, e cila ishte nga ata type të rrallë grash, që bashkojnë kurajon e burrit dhe delikatësinë e zëmrës së gruas.

Enrietta Beeker Stowe lindi në Lichfield, në Connecticut më 14 Qershuar 1812 e rrefen qysh në vashëri një s'juarësi e mënçuri të shquar. Mbassi kishte qejf, u-dha mbas mësonjësis që në vashëri. Më 1825 u-martua në Cincinnati me doktorin Kalvin Stowe.

Shtëpija Stowe që e njohur si “ abolicioniste „ d. m. th. e shtytur vetëm nga një ndjenjë e lartë njerzore, kundërshtonte Skllavërin e negrëvet t' Afrikës. Prandaj Stowe-t keqshikoheshin

dhe më vonë u-detyruen t'ikin e të venë në Maine.

N'atë kohë zonja Beeker Stowe nuk ishte e njohur aqë tepër, veçse për disa novela të botuara më 1849 me titullin "Lule të Majit"; por u-njoh e u-shqua më shumë, kur më 1852 botoi në gazetën abolicioniste të Washingtonit (Koha Nacionale) një seri me novela, që u-mblodhën më vonë në një libër të vetëm nën titullin "Kasollja e Ungjit Tom".

Ky libër, që po thua të gjithë e njohin, kishte për qëllim: (të zgjuante mallëngjimin për racën Afrikane, të bënte të njohur pashpirtësit e hidhërimet e shkaktuara nga një system mizor e i padrejtë).

Këjo vepër lã vragë të madhe dhe bëri për vehte shumë antarë, kaqë sa u-perkthye po thua, në të gjitha gjuhët. N'atë vit, që doli në dritë ky libër, u-shitën n'Amerikë më shumë se 300.000 kopje. Enrietta B. Stowe u-padit për këtë botim dhe më vonë shkroi: "Çelsi i Kasolles s'Ungjit Tom", në të cilën vepër auktorja shpjegon librin e 'saj "Kasollja e Ungjit Tom".

Enrietta B. Stowe më 1853 erdhi n'Europë, ku u-prit me shumë kënaqësi dhe gjithë, n'atë vit vate n'Inglitëre ku u-prit me brohorë. Mbresat e këtyne udhëtimeve shkrimtarja amerikane i mblodhi në librin, qi ajo e titullojti "Kujtime gëzimtare të tokave të huaja", që e shkroi me t' u-kthyer n' Atdhë. Mëndja e 'saj e dredhur dha shumë vepra të tjera të ndryshme; Midis këtyre janë: "Dred", novelë satirike kundra skllaverisë. "E vluara e Ministrit", "Dardha e Ishullës d' Ori", e shumë të tjera vepra.

Më 1869 shkroi një libër për disa ndodhi të jetës private të G. Byron-it, i cili provokojti skandal. Atëhere ajo botojti (Landy Byron shpërblehet).

Enrietta B Stowe pra për guximin e paiteresin me të cilin mbrojti abolicionismn, për mëndjen e 'saj të lartë dhe për veprat e 'saj me vleftë letrare të shquarë zë një vend me rëndësi në historin e qytetërimit të popujvet.—

V. Nasto '30.

Vjerrsha për rendet e ulta të filllores.

Shkolla e ime.

Sa me qejf qi shkoj
Unë në shkollën t' ime,
Mësuësin të ndëgjoj,
Kur na ep mësimë.

Kur vete n' shtëpi,
Mbushem me gëzime,
Por mendja me rri
Mu ke shkolla e ime.

Koha zû me u-qasun,
Shkolla po na pret,
Ecni, shokë të dashun,
Mësuësi na thret!

Shtëpija e ime.

Atje në shtëpi
Se kush po më pret;
Jan' prindët e mi.
Qì m'duen me kimet.

Sa gëzim qi ndij,
Me vlla e me motër
Tue qeshë kur rri
Pran' zjarrit në votër!

B a b a.

Babën ta ndëgjoni,
Kur ju këshillon;
Gjithsa dëshironi
Ju fal, e ju don.

Për ju dit' e natë
Lodhet e punon.
Lodhet baba i ngratë,
Lum kush e nderon!

N â n a.

Sa herë e shëkoj
Nânën, unë kujtoj
Djepën ku më tundi,
Kur s'më zinte gjumi.

Sa fort qi të due
Ty, moj nân' e ime,
Se më rrite mue,
Me përkëdhelime!

Vileznit e motrat.

Rreth e qark ke votra
Me gëzim na presin
Me vllazën e motra
Të luëjm' e të qeshim.

Lum kush i ka,
Të luejë me 'to;
Motër e vëlla
Lum kush i do!

Q. Guranjaku '33.

Lajmet e shkollës.

Më 2/4/'33 filluen provimet e Stazhit e t'aftësis Pedagogjike dhe muerën fund më 2/5/'33.

Në provimet e Stazhit fituen këta: ZZ. Ceka Hidajet '30, Çobani Ismail '30, Dani Aleks '28, Dosti Kutli '30, Haremi Zeqir '30, Haxhimusai Ismail '29, Kongoli Baki '30, Kulli Xhemal '30, Kuçani Zef '29, Leka Angjelin '28, Mehmeti Fejzi '28, Musa Muharemi '30, Nasto Vangjeli '30, Pajuni Faik '30, Pali Zef '30, Papatistja Sotir '30, Prifti Thoma '29, Rama Remzi '30, Spahiu

Rifat '30, Spahiu Sulejman '30, Shaplllo Zija '29, Shehu Xhaferr '29, Xhame Lan'e '28.

Ata qi fituen në provimin e aftësis Pedagogjike, janë ZZ. Fortuzi Sabri '27, e Ranxhi Riza '27 qi të dy kanë dalë prej shkollës Teknike të Tiranës; fitoi edhe Zoja Topallai Rozë.

Por nuk mbeti me kaqë. se Normalisti po i priste ke dera tue i zgjatun dorën e tue lypë diçka prej ktyne Zotnive; e ata, qi leshuen diçka në dorën e shtrime të Normalistit, po i shënojmë me rradhë :

ZZ Ismail Çobani 5 fr. ari, Aleks Dani 5 fr ari, Kutbi Dosti 5 fr. ari, Zeqir Haremi 3 fr. ari, Xhemal Kulli 25 fr. ari, Fejzi Mehmeti 10 fr. ari, Vangjel Nasto 5 fr. ari, Faik Pajuni 5 fr. ari. Sotir Papatistja 5 fr ari, Thoma Prifti 5 fr. ari, Remzi Rama 5 fr. ari, Rifat Spahiu 5 fr. ari, Sulejman Spahiu 5 fr. ari. Zija Shaplllo 5 fr. ari, Xhaferr shehu 10 fr. ari, Lame Xhame 5 fr. ari, Riza Ranxhi 5 fr. ari, Sabri Fortuzi 5 fr. ari e Rozë Topallai 5 fr. ari.

Të gjithve këtyne një për një Normalisti iu falet nderit shum për ndifmën, qi i dhanë.

№ 43
D. 13/II/33

Të ndershëm pajtimtarë,

Këtë herë Normalisti u-vonue më tepër se ç' duhesh; jo pse ka mungue kujdesi i ynë, por nga shkaku i mungesës së lëndës, gjithashtu edhe nga gjendja e ngushtë financiare.

Ju lutem gjithë pajtimtarve dhe zotnive, qi dëshirojnë të këndojnë Normalistin të na çojnë sa më parë drejtimet e 'tyne.